

Већ неко време се спремам да напишем чланак о демократском државном уређењу, уређењу доминантном у савременом свету али које упркос томе показује знаке умора, малаксалости и клонулости, и које као да захтева од нас да покушамо да изнађемо неки квалитетнији облик државног уређења. Први знаци замора јављају се онда када се у интелектуалним круговима критикује постојеће стање и на овај или онај начин предлаже његова замена нечим бољим, или скромније, његова дотеривања или прекрајања. У нашој јавности, можда је најдаље отишао Борис Братина из покрета „Наши 1389“ који је поред критике актуелне представничке демократије, изнео и свој предлог непосредне демократије по узору на античке полисе. Мишљење је дато у интервјуу часопису Печат [1]

. Даље, Бранко Павловић у тексту

Патриотска расправа

[2]

, који се бави проблемом одбране територијалне суверености, у последњој 14 тези, наглашава да начело демократије и начело суверености нису нужно у хармонији. Синиша Љепојевић у чланку

Крај мирних протеста

[3]

, износи тезу да мирни протести не приморавају властодршце да се замисле над политиком коју воде, те да насилни протести који почињу да се захуктавају широм европских држава указују на велики испит демократског концепта. Најзад Ђорђе Вукадиновић, веома изокола у изјави поводом десет година од петооктобарских промена наводи да

су грађани Србије изгубили веру да се изборима може било шта променити, јер су гласали на најразличитије начине, а резултат је све време био исти

[4]

, чиме посредно критикује демократију. Вреди споменути и мишљење Жака Аталија

[5]

, који предлаже формирање светске владе. У чланку који је мени био доступан, не наводи се како би до ње дошло, али слутим, да свакако не би на светским изборима. Списак, претпостављам овиме није исцрпљен, а ја као човек коме ово није примарна струка наводим само оне изворе до којих сам дошао, да тако кажем, у ходу.

Већ неко време се спремам да напишем чланак о демократском државном уређењу,

уређењу доминантном у савременом свету али које упркос томе показује знаке умора, малаксалости и клонулости, и које као да захтева од нас да покушамо да изнађемо неки квалитетнији облик државног уређења. Први знаци замора јављају се онда када се у интелектуалним круговима критикује постојеће стање и на овај или онај начин предлаже његова замена нечим бољим, или скромније, његова дотеривања или прекрајања.

Спремам се, рекох, већ неко време, али све до сада никако да прионем, делимично и стога што никако да нађем прави придев који бих предметну реч демократија у наслову чланка [\[6\]](#). Неки дан, међутим, у неформалном разговору изговорих како је проблем Србије то што има вишка демократије, на шта се један мој колега доста изосола и у обланди, али ипак недвосмислено, веома рђаво изразио о мом поступку расуђивања. Реченица да у Србији има вишка демократије збиља звучи помало глупаво, али ето прилике да објасним шта сам заправо тиме хтео да кажем, а ето и прилике за добрим насловом „вишак демократије“.

Шта је то демократија?

Када се каже демократија обично се мисли на вишестраначки парламентарни систем, што је доста уско, јер демократија има шири смисао и подразумева и нека другачија уређења, али ипак има свог смисла, јер у вишестраначком систему све одлике демократског друштва највише долазе до изражаја.

У суштини демократија је владавина народа. Античка, непосредна демократија је подразумевала да сви који имају такву намеру непосредно учествују у доношењу одлука, што је услед малог броја активног становништва античког полиса било могуће. У савремено доба великих држава, тако нешто је немогуће, па се прибегава представничкој демократији, где је носилац власти изабрана скупштина, коју чине представници народа. Заједничка ствар јесте то што је извор власти воља народа. Када је извор власти воља народа, она подразумева неколико битних одлика. Пре свега устав, као уговор између народа и државе. Није нужно да он постоји као комад хартије, али је важно да држава као апстрактни ентитет има уговорне обавезе према народу. Друго је начело ограничене власти. Владалац је у својим поступцима ограничен уговореним обавезама, али је ограничен и ђудљивошћу народа. Уколико се народу не допадне његови поступци он бива смењен, и замењен другим владоцем. Савремене демократије имају поштрену ову меру, па је власт владоца временски ограничена на неких четири, пет, седам (како где) година, након чега народ поново бира власт. И још више, усталио се обичај да један владалац не може бити доживотно биран, већ је његова владавина, без обзира на вољу народа ограничена најчешће на два мандата. Важна институција

савремених демократија је и референдум. Њему се прибегава када представничка власт наиђе на неко веома крупно питање, за које сматра да јој народ није априори поверио да је реши по свом нахођењу. Тада се народ непосредно пита за изјашњење. Референдум је скоро обавезан, када је у питању измена устава – уговора између народа и државе, или нешто што се на овај или онај начин тиче измене суверености државе, на пример приступање европској унији, итд. И ништа више! Дакле, демократија је власт вољом народа. Власт је изабрана од стране народа, народу полаже рачуне преко повремених поновних избора, а пред народ износи крупна питања путем референдума (плебисцита).

Тако узевши, безмало све државе овог света јесу демократске у већој или у мањој мери. Највећи степен демократичности имају државе са вишестраначким системом, ту је избор највећи, а механизам смењивања рђаве власти најизраженији. Нешто мањи степен демократичности имају државе са председничким системом (САД, Русија, Француска), где је избор сужен на неколико људи, овлашћења председника велика, а механизам његовог опозива инертан. Још мањи степен демократичности имају комунистичке државе, попут Кине или Кубе, где нема апсолутног временског ограничења власти, и где се избор изводи у оквиру једне партије. Слично је и са осталим једнопартијским системима. Негде између стоје такозвани диктаторски или популистички режими, где ипак постоји више странака, али суштински једна. Али, свим тим уређењима, заједничко је да је извор власти воља народа, те да власт траје докле год је по вољи народа. Овде не улазим у разматрање колико се воља народа може разним механизмима извитоперити, искривити, тако да приликом извршења више и не личи на изворну.

Контроверзе демократије

Пре свега запитајмо се откуда се и како се појавила воља народа и шта је њено одређење. Следећи Белу Хамваша [\[7\]](#), успротивимо се, одлучно, тврдњи да је питање народа поставио народ. Питање народа поставили су мислиоци епохе просветитељства у другој половини осамнаестог века, и то без сагласности истог. Да бисмо се у то уверили подсетимо се какав су учинак имали просвећени владари попут Јосифа другог, Фридриха другог или пак Селима трећег, или какав су учинак имали руски револуционари из шездесетих година деветнаестог века. Народ их је сматрао изродима, следбеницима ђавола или у најмању руку пајацима и кловновима. Но, када је то питање једном постављено, народ је почео да даје одговоре. Кључни моменат јесте напуштање власти по милости божјој и њена замена влашћу по вољи народа. Тиме је напуштена идеја божанске хармоније на земљи, идеја државе као микрокосмоса, и замењена идејом државе као интересне заједнице својих становника.

Обратимо пажњу, народ је тешком муком дошао до артикулације воље онога што називамо цео народ. С почетка то је била воља једног дела народа, и то воља која извориште налази у интересима датог дела. Примера ради, либерали су се у Француској за време Луја Филипа борили и изборили за високе новчане цензусе, тако да је само мањи, богатији део становништва имао право гласа, док је право да буде биран имао још мањи и још богатији део. С друге стране социјалисти су упориште налазили у радничкој класи, за коју су рачунали да је најбројнија, па су предлагали опште право гласа. Комунисти, тамо где су дошли на власт измислили су диктатуру пролетеријата, у намери да за то време елиминишу своје неистомишљенике, мањину богатих људи одузимајући им богатство, а тиме и утицај, али и сељаци, којих је било подоста, преваспитавајући их и претварајући их делом у фабричке, а делом у задружне раднике. Тек у двадесетом веку може се говорити о колико толико артикулисаној вољи народа, у којој су довољно ублажене оштре разлике између групација. Деветнаести век прожет је сталном напетостју између често дијаметрално супротстављених тежњи појединих групација, а то комунисти називају класна борба. Међутим, колико год да су те тежње непомирљиве, оне ипак имају заједнички именитељ, и то је пре свега материјални именитељ.

Важна институција савремених демократија је и референдум. Њему се прибегава када представничка власт наиђе на неко веома крупно питање, за које сматра да јој народ није априори поверио да је реши по свом нахођењу. Тада се народ непосредно пита за изјашњење.

Начело смењивости власти довело је до појаве нових занимања. Прво од њих је професионални политичар, кога треба јасно разликовати од државника. Државник је човек који зна, уме да води државне послове. Велики државник је онај ко уме да формулише и одреди смисао државе, да јој удахне облик, одреди смер и кретање [8]. Политичар је, пак, човек чији је посао да доспе на власт. И када доспе на власт, онда треба да доспе на још већу власт. Кад постане градоначелник, онда жели да буде министар, када и то успе, онда жели да буде председник, итд. Политичар има каријеру, има своје успоне и падове, а мерило његове успешности јесте резултат избора, јесте исказана воља народа. Дакле, политичар, пре свега мора да води рачуна шта народ мисли о њему, што често може да има мало везе са успешним вођењем државе. Отуда су успешни политичари допадљиви људи, талентовани глумци за велике публике. Они се обраћају свима, и траже заједничку тежњу што већег броја људи, јер избори се добијају гласовима већине.

Друго је новинарско занимање. Да би народ уопште имао на основу чега да се определи, он мора бити обавештен о збивањима у држави. Народ то неће урадити као у античкој Атини, једноставно одлазећи на заседања скупштине. Народу морају да буду доступне

дневне новине, које ће га редовно обавештавати о збивањима у земљи, и међу политичарима. У новије време електронски медији су преузели примат.

Трка за што успешнијим каријерама, изнедрила је и треће занимање – стручњаке за политички маркетинг, људе који ће помоћи политичару да задобије народно поверење, на најразличитије начине који укључују и неморалне поступке, као што су скривање истине, лагање, пружање обећања без покрића, опањавање противника и слично.

Политичар, дакле, у самом доласку на власт зависи од читаве мреже различитих људи и институција, зависи од подршке своје партије, од наклоности и новинара и уређивачке политике, од вештине политичког маркетинга, од финансијских спонзора који ће платити кампању. Када дође на власт коме он ваља да се одужи, бирачима, то јест онима који су изразили народну вољу, или институцијама које су му обезбедиле гласове? Наравно, мало једнима, мало другима, јер ако изгуби подршку институција неће моћи да обнови мандат, исто као и ако се замери бирачима. Не треба заборавити, он жели и себи да се одужи, јер заслугу за долазак на власт имају и његове личне способности - говорништво, допадљивост, сналажљивост у дуелима и слично. Политичар, по правилу испуни један део предизборних обећања, мада не мора ни то, узме за себе више новца него што је његова званична плата, неки пут се наплати и размећући се влашћу, рођацима и комшијама завршава послове преко мобилног телефона, његова жена се прави важна пред рођакама итд. Напослетку, одужи се и онима који су свој новац знање или утицај уложили у његов долазак на власт, најчешће индиректно, давањем концесија или стварањем услова који управо погодују њиховој заради. Индиректно, али уједно и веома издашно.

Начело смењивости власти довело је до појаве нових занимања. Прво од њих је професионални политичар, кога треба јасно разликовати од државника. Државник је човек који зна, уме да води државне послове. Велики државник је онај ко уме да формулише и одреди смисао државе, да јој удахне облик, одреди смер и кретањ. Политичар је, пак, човек чији је посао да доспе на власт.

Додатно, време које ће политичар провести на власти је ограничено, а и када није ограничено а priori, онда је његов положај несигуран, и он је принуђен да ефекте своје власти покаже у току једног изборног циклуса, како према бирачима, тако према себи и према сарадницима који су га на власт довели. Ово има више негативних последица по укупно стање демократског друштва.

Прва, уједно и најмање важна је, количина корупције. Наиме, у Тунису за време диктатора Бен Алија, могао је да живи од државних пара сам Бен Али, чланови његове уже породице и они којима он то дозволи, и они су се за његово време енормно обогатили. У демократским друштвима, сваке изборне године се мења гарнитура која живи на рачун државе [9] и за време да тако кажем „једнократне испаше“, гледа да опосли што више, да не кажем што највише, од онога што је зацртала.

Друга последица, много крупнија је избор онога што политичар враћа бирачима. Он жели да добије много, више милиона гласова, у великим државама и више десетина милиона. Дакле, политичар мора да испуни оно што је заједничко великој количини људи, а то сигурно није јунаштво, није интегритет, није висока уметност. То се више или мање своди на оно што би Мујо назвао „у се, на се и пода се“, а то су потребе и тежње, морамо признати, својствене и крмцима, дакле нису људске у смислу да не одређују човека као феномен. Дакле, егзистенција, комфор и секс. Отуда се мисао једног од француских конзервативаца да буржоа није ништа друго него свиња која жели да умре природном смрћу [10] може применити на човека по мери демократије. Толико сведен човек наравно не постоји у стварности, али то је онај идеални човек по мери система, онај човек ка коме систем усмерава све људе. Где-где, нарочито у медитеранским земљама указује се и потреба за јефтиним забавама, што су још стари Римљани описали са *Panem et circenses*.

Трећа последица која исходи из друге је та, да онда и политичари, али и институције које са њима сарађују, мисле у истом кључу „у се, на се и пода се“, и отуда се превласт материјализма у демократским друштвима указује неизбежном. Тако, демократија као уређење има унутрашњи механизам притиска ка сваком облику издвајања, ка сваком облику посебности. Притисак масе, односно притисак минималног заједничког именитеља масе ломи и ништи сваки идеализам. Ништи људске особине, као што су част, достојанство, родољубље, јунаштво, смисао за лепо и узвишено, и најзад ништи борбу за слободом. Ја овиме никако не желим да искажем депресивно становиште како је већина људи онаква каквим су француски конзервативци описивали буржује. Ја напротив стојим да је сваки човек вредна и непоновљива јединка, али исто тако стојим да је оно што је заједничко многим сиромашно и да се своди на „у се, на се и пода се“.

Ради се заправо о једној врсти позитивне повратне спреге. Политичар подилази тежњама масе. Он им обећава оно што они желе, и што је важно, обећава да ће то бити лако са њим на челу, нуди нешто просто што разумеју сви, или скоро сви. Политичар никада не тражи врлину, никада не тражи од народа одрицање, што је некада краљ тражио, и то с пуним правом, а понекад и неки савремени диктатор. Онда стручњаци за

политички маркетинг наступају са анкетама, истраживањима јавног мњења, стављајући у први план те нејприземније тежње. За њима онда маса која ипак има у глави да власт нешто од ње очекује, почиње да се влада и формира онако како истраживања јавног мњења приказују, обичан човек се моди, тако што прихвата тежње већине, али и тежње политичара и других јавних личности. А онда у другом смеру јавне личности постају оне које народ прихвата већином, а за политичаре се одлучују они који су верна слика народних тежњи. И тако, мало по мало, потез једних потез других, и народ и политичари одричу се свега онога што је захтевно, као што је морал, достојанство, узвишеност или јунаштво и прихватају само опортунистичке тежње као што су комфор, удобност, стицање материјалних добара...

Сличан процес може се пратити и на линији уметник – народ, или на линији професор – народ. И у уметности и у образовању, сваки пут када је мерило став масе, односно минимални заједнички именитељ свих, резултат је квалитативно назадовање. Да ли Ријана има милионске тираже зато што маса има рђав музички укус или маса има рђав музички укус зато што јој мас-медији сервирају Ријану као вредност? Питање налик оном о кокошки и јајету нема непосредан одговор. И једно и друго је делом тачно, јер се дотле стигло у више малих узастопних корака са обе стране. Да је Ријана певала своје песмице у доба када је живео Моцарт, за њу вероватно нико не би чуо. С друге стране, да је данашња маса живела у Моцартово доба засигурно би поправила свој музички укус.

Политичар, дакле, у самом доласку на власт зависи од читаве мреже различитих људи и институција, зависи од подршке своје партије, од наклоности и новинара и уређивачке политике, од вештине политичког маркетинга, од финансијских спонзора који ће платити кампању. Када дође на власт коме он ваља да се одужи, бирачима, то јест онима који су изразили народну вољу, или институцијама које су му обезбедиле гласове?

Занимљиво је да су уређења са мањком демократије попут источноевропских комунистичких донекле успевала да зауставе или бар успоре овај процес. Сетимо се како је некада знање било вредност само по себи, док је данас знање вредност само онда када је употребљиво и корисно (што не значи да знање обавезно мора бити бескорисно). Дакле, развојем демократије, знање нема своју унутрашњу вредност, већ добија вредност споља, својом употребљивошћу.

Четврта последица је да је због ограничености и несигурности мандата, као и због условљености политичара при доласку на власт, немогућно да јавна власт врши било какво дугорочно и системско планирање, већ је напротив усмерена ка ономе што се

може заокружити за једног мандата. Отуда, у развијеним демократијама стварну власт имају, не јавна, већ тајна или полутајна удружења попут различитих билдербершких група, Сорос фондација, трилатерала и сличних трустова и центара моћи, који онда формирају своје „независне“ институте за истраживање свачега, финансирају „независне“ стручњаке и „невладине организације“, купују већинске пакете у моћним информативним предузећима, и онда преко њих утичу на власт. То има и своје добре стране, јер уз страначке полемике, то је једини начин да се обезбеди трајност државне политике. Нека се читалац подсети на какав је вашар личила скупштина Француске у првим годинама Треће Републике.

Друга и трећа последица су својствене свим демократијама, па и севернокорејској и кубанској, док су прва и четврта посебност вишестраначке демократије. Четврта последица, да власт стоји у рукама извандржавних центара моћи, понегде, као на пример у Британији претходи пуној демократији [\[11\]](#).

Вишепартијска демократија није одувек имала сва ова рђава својства. С почетка је механизам доласка на власт био друкчији, једноставнији, без уплива политичког маркетинга. Било је тада на власти веродостојних људи, подвижника који су наклоност народа стекли неким подвигом, као што су генерал Џорџ Вашингтон, или његови непосредни последници. Чак и касније, рецимо Теодор Рузвелт, или Шарл де Гол који се наметнуо француском народу својим непоколебљивим ставом у току другог светског рата. Међутим, данас са порастом градова и становништва, али и са потајним страхом медиокритета да велики човек попут Наполеона не докине демократију, он је ухватио форму коју сам описао. Тако се стварна власт у великим државама попут Америке, Британије или Француске налази у рукама разних скривених центара моћи, док јавну власт чини посебан сој глумаца за широке народне масе, који су као државници у најбољем случају медиокритети и који извршавају политику креирану на другом месту, а уз помоћ политичког маркетинга и медијских магната објашњавају народу како управо испуњавају његове тежње за „у се, на се и пода се“. У случају мањих држава потајни центри моћи се у правилу налазе изван државе, на пример код нас се државна политика осмишљава по кабинетима Брисела и Вашингтона, а извршавају је домаћи политичари. То чак људи попут Јелка Кацина и не скривају.

Најзад, услед свега тога, за позив професионалног политичара ретко се одлучују људи од интегритета. Ипак, за толику количину лажи, неискрености и лицемерја, треба имати отвордле органе попут желуца и образа.

Да дочарам то још једном паралелом. Замислите да је 1804. године у Србији било

демократије. Лако би тада дахије уз помоћ политичког маркетинга објасниле Србима да је њихов интерес миран живот у београдском пашалуку, да ће им бољи стандард донети улагања капитала султанових одметника као што су Пазваноглу, Бушатлија и Али паша Јањински, а Карађорђе би био оглашен за популистичког лидера, и пса рата (оног из 1788.) кога треба ухапсити и послати у Хаг/Стамбол.

Укратко, полазећи од концепта да је извориште власти народна воља, постепеним променама стигло се дотле, да је стварна власт у рукама јавности мало познатих центара моћи, а да народ изражава вољу на начин диригован и усмерен од стране медијских магната и стручњака за политички маркетинг, што је посебна врста ропства, заправо крајње ропство, ком приликом човек не само да није слободан да исказује своје мишљење као у тоталитарним режима Хитлера, Стаљина итд, већ му је ускраћена могућност да уопште има икакво мишљење, а и ако има оно је наважно, јер постоји мишљење већине које неретко јесте статистичка средина, и није ничије мишљење понаособ. Наравно нису сви у апсолутном ропству, без могућности да формирају мишљење, али јесте довољно много да се савремено демократско друштво може описати као ропско. Да, слажем се, постоји слобода кретања, слобода стицања, али не постоји она виша, умна слобода (у сваком могућем смислу речи ум).

Све што сам претходно изрекао могло би да чини окосницу садржаја бележнице антијунака Шигаљова из романа *Зли Дуси* Фјодора Достојевског, чија садржина у роману није изнета, већ само закључак да се полазећи од концепта апсолутне слободе математички долази до концепта апсолутног ропства. Експериментална потврда Шигаљовљеве теорије неки пут траје кратко, свега пет година, када су на пример Французи 1789. прокламовали апсолутну слободу, до 1794. када су искусили апсолутно ропство. Неки пут много дуже, као у случају Сједињених држава где је потрајало безмало 200 година, али са истим резултатима. У Србији процените сами.

Алтернативе демократском уређењу

Двадесети век је век у коме је демократија надвладала носећи се са алтернативним државним уређењима. Свако од тих друкчијих уређења такође је било демократско у суштини, јер се ослањало на вољу народа, и на уговор између народа и државе.

Поменимо прво једнопартијска уређења, као она у нацистичкој Немачкој, или комунистичким државама Совјетском Савезу, Кини и низу мањих држава. О узроцима

сламања комунистичких друштава може се причати и ово и оно, и с обзиром да је реч о веома скорој прошлости, коначни суд тек треба да се искристалише. Без намере да дајем било какав одговор на то питање поменућу само један унутрашњи проблем комунистичких творевина. Он се налази у самој комунистичкој идеологији о једнакој расподели средстава која има свој смисао онда када један део становништва има недовољна средства за живот. Када се таква неправда искорени и обезбеди пристојна егзистенција за све, онда као да је мисија завршена. Нужно се онда поставља питање куда ће се даље одредити такво друштво, коју ће друштвену надградњу одабрати. Партијска врхушка у комунистичким државама, рекао бих, није успела да створи никакву бољу надградњу, већ да основне егзистенцијалне потребе „у се, на се и пода се“ количински унапреди, те је живела по вилама на Дедињу, упражњавала јагњеће бригаде и још по нешто, речју преобразила се у црвену буржоазију да искористим шездесетосмашки термин. Тако је владавина комунистичке партије саму себе лишила смисла и створила плодно тле да се технички уруши. Нацистичко друштво свој слом доживело је у рату, али и да није, ја мислим да би завршило исто као и комунистичко.

Партијска врхушка у комунистичким државама, рекао бих, није успела да створи никакву бољу надградњу, већ да основне егзистенцијалне потребе „у се, на се и пода се“ количински унапреди, те је живела по вилама на Дедињу, упражњавала јагњеће бригаде и још по нешто, речју преобразила се у црвену буржоазију да искористим шездесетосмашки термин. Тако је владавина комунистичке партије саму себе лишила смисла и створила плодно тле да се технички уруши.

Да не буде забуне, ја не заговарам сиромаштво као вредност нити сматрам да је врлина бити го и бос. Напротив налазим да је то лоше, али тврдим да возити мерцедес и носити ролексов сат не може бити смисао живљења. На послетку, сваки режим има велики проблем када му је народ го и бос или када се том стању приближава па мора да рмбачи по цео дан за парче хлеба дневно и пар лоших ципела годишње.

Режим војне хунте, или војних диктатора подложен је и рањив на истим местима као и комунистички. Претеран комфор у животу војних диктатора попут Садама Хусеина, или Бен Алија сведочи о истим процесима као и приликом стварања црвене буржоазије. Војни или комунистички режими опстају само онда када диктатор задржава своје полазне идеале, као што је случај са Франком у Шпанији, Кастром на Куби или Гадафијем у Либији. Али ја бих пре рекао да је то одраз личне моралне снаге диктатора, а не правило система, и слутим, да ће се у наредним генерацијама и ти режими урушити као и они други.

Треба нагласити и да је на сламање војних или комунистичких режима видно утицао спољни притисак, притисак пре свега Сједињених држава, које су увек бирале погодни моменат како би изазивале дестабилизацију диктаторског режима и његово превођење у вишестраначку демократију, погоднију за спољне утицаје. Ако би диктатори и били беспрекорни, најрањивији моменат остаје проблем наслеђа, када се један диктатор повуче у пензију или умре, а нови тек треба да се докаже као ауторитет. Тај тренутак је ахилова пета диктаторских демократија, и до сада су диктаторски режими ретко кад саставили више од три генерације диктатора.

Ипак комунистички, и диктаторски модел демократије могу се назвати ограниченим демократијама, где постоји некакво уже тело, уска група људи која на себе преузима да формулише вољу народа, налазећи да је читав народ одвише гломазан или неупућен, или пак подложен завођењу у превари. Тако су на пример у Северној Кореји забрањене рекламе, у Кини забрањене партије и слично. Зли језици рекли би да и у пуним, вишестраначким демократијама опет постоји то исто уже тело само је оно сакривено од јавности, те да је вишестраначки систем једнако недемократски као и једнопартијски само је целофан у који је то све упаковано шаренији и лепши.

Дакле, сви до сада изнети алтернативни модели демократском и нису права алтернатива, већ само варијације основног демократског шаблона, и то сужене варијације са изостанком неких битно демократских елемената.

Једини истински изазов савременом демократском уређењу поставио је Иран. Кажу да је Иран теократска држава, мада бих ја пре казао да је реч о теократски контролисаној демократији. Тамо се и председник и влада и скупштина бирају на општим изборима, а право да буде биран има свако. Иран има устав и више партија. Једина разлика је у томе што има веће сачињено искључиво од исламских великодостојника које има у рукама контролни механизам да спречи напуштање божје државе. Ипак идеолошки је она различита, и то је већ много. Тамо је власт дарована од Бога, а разумевање божанске природе основа права. Вером у Бога руковођена је и исламска револуционарна гарда која сигурно чини велику ако не и непремостиву препреку разним плишаним или обојеним револуцијама. Ипак приврженост Богу, приврженост религији траје стотинама, ако не и хиљадама година, док приврженост партији или диктатору далеко краће, нарочито ако је идеологија материјалистичка - тада траје тачно толико колико пристиже плата.

Једини истински изазов савременом демократском уређењу поставио је Иран. Кажу да је Иран теократска држава, мада бих ја пре казао да је реч о теократски контролисаној

демократији. Тамо се и председник и влада и скупштина бирају на општим изборима, а право да буде биран има свако. Иран има устав и више партија.

Иран је једина божја држава, али напетост у исламским државама као да наговештава да и арапски, сунитски ислам прихвата иранско решење. То не треба да чуди, јер су управо семитски народи [\[12\]](#), а посебно ислам познати да тешко праве разлику између црквене и световне власти. Калифи су имали световну власт, судску власт познаваоци курана и слично, и најзад нама чудна појава да се света књига куран бави правилима свакодневног живота. Толико за сад, не био ваљало дужити приказивањем посебности исламског света.

Поменимо, макар само овлаш, могуће одговоре у Русији и Сједињеним државама на изазове демократије. Мислим да нико не сумња, да је јавна власт у Русији управо та која одлучује и планира [\[13\]](#). С обзиром на посебност руског народа да се подразумева поверење у човека на власти, Руси су у почетку своје демократије, поставили адоптивни систем који демократији треба да омогући континуитет власти. Медведева је предложио Путин, а Путина Јељцин. Видећемо како ће се то даље развијати.

У Сједињеним државама склоним полаганим променама, чини ми се да ће центри моћи (трилатерале и остала братија) полако и једва приметно излазити из сенке, те да ће се временом озаконити, поготову што је како време протиче све мањи проценат изашлих на изборе. Рецимо да ће временом све мање људи излазити на изборе који ће пак све мање одређивати политику, док не постану толико неважни да их неко укине, јер на пример превише коштају. Нешто слично смени династија у Франачком краљевству када су стотинак година стварну власт имали каролиншки мајордоми, а званичну и привидну последње генерације већ дегенерисаних Меровинга.

Куда ће еволуирати демократско уређење, или чиме ће на пречац бити замењено показатељ потањених времена, али једно је сигурно: идеја воље народа није се показала отпорна ни на зуб времена ни на своје унутрашње противречности.

Уместо закључка

Дакле, када сам казао да је проблем Србије у томе што има вишка демократије мислио

Вишак демократије?

Пише: Драгољуб Ј. Кечкић
понедељак, 14 фебруар 2011 12:10

сам управо то – да има вишка демократије, и са њом вишка свих пратећих појава – вишка корупције, вишка медиокритета и неталентованих људи на власти, вишка лицемерја, вишка лажи, вишка опортунизма, вишка бриге о материјалном, о комфору, а заузврат има мањка поштења, мањка истине, мањка родољубља, мањка хероизма, мањка духа... Списак је неисцрпан.

Драгољуб Ј. Кечкић

[1] <http://www.pecat.co.rs/2010/09/boris-bratina-politicke-partije-su-prevazidene-i-kod-nas-i-u-svetu/>

[2] <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/patriotska-rasprava.html>

[3] <http://www.slobodanjovanovic.org/2010/12/24/sinisa-ljepojevic-kraj-mirnih-protesta/>

[4] Изјаву сам чуо у дневнику РТС-а, али не могу да је нађем у писаном облику. Уколико је путовањем на релацији Вукадиновић – новинар РТС-а – ја, мисао изменила смисао, онда се господину Вукадиновићу извињавам

[5] <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/kako-je-nastala-i-do-čega-ce-dovesti-svetska-ekonomska-kriza.html>

[6] Могло је бити *изанђала, истрошена, малаксала, сустала* и сл

[7] Бела Хамваш, *Пут предака и пут Богова*

[8] Државника је, и то различитих од краљева, било и у старом поретку, рецимо државник је и то велики био Ришеље.

[9] не мора да се промени партија нити председник, довољно је да се промене спонзори

[10] Чини ми се да је аутор мисли Леон Блоа, али нисам сигуран

[11] О томе, цитирајући Вернера Зомбарта, говори Игор Шафаревич у трећој глави *Планови за Русију*, књиге *Русофобија*.

[12] Иранци наравно нису Семити, и код њих ствари стоје друкчије, али кажем, управо њихов модел одговара осталим семитским муслиманима.

[13] Када Медведев прича о приоритетима развоја Русије у наредних десет година свима је јасно да је то његов пројекат, иако је на њему сарађивало много људи. С друге стране, ја не знам да ли ико верује да је Дејвид Камерон сам закључио да је пројекат мултикултуралности у Британији неуспешан, те да се морају изградити чвршћи кохезиони фактори који би спречили појаву екстремизма. Наравно да му је неко то припремио, а он сиромаша, можда и не зна шта то значи.